

Derleme

MAĞDUR ÇOCUKLARLA ADLİ MÜLAKAT TEKNİKLERİ

Forensic Interviewing Techniques with Child Victims

Gamze ERÜKÇÜ*
Emrah AKBAŞ**

*Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

**Yrd. Doç. Dr., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; çocuk mahkemeleri, çocuk cezaevleri ve ceza adalet sistemindeki diğer kuruluşlarda çalışan meslek elemanlarının suç mağduru çocukla gerçekleştireceği mülakatın nasıl olması gerektiğini tartışmaktır. Çalışma çocuk ceza adalet sisteminde çalışan meslek elemanlarının daha nitelikli mülakatlar gerçekleştirebilmeleri için onlara kılavuzluk etmeyi hedeflenmektedir. Çocuk ceza adalet sisteminde çalışan meslek elemanları özellikle suç mağduru çocuklarla çalışırken mülakatta zorlanmaktadır. Bunun nedeni ise konunun hassasiyeti ve çocuğun örselenmeden mülakatın gerçekleştirilmeye

çalışılmasıdır. Bu çalışma “suç mağduru çocuklar ile sağlıklı mülakat nasıl gerçekleştirilmeli, mülakat yaparken nelere dikkat edilmeli?” sorularının cevabını aramaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Mülakat, adli mülakat, çocuk ceza adalet sistemi.*

ABSTRACT

The purpose of this study is to discuss how should the interview be conducted by the professionals in the child courts, children's prisons, and other institutions under the criminal justice system, with children who are victims of crime. This study aims at guiding the professionals who work under the juveniles' criminal justice system for realizing more qualified interviews. The professionals under the juveniles' criminal justice system have difficulties with especially interviews in working with the children who are victims of crime. This is because the subject is sensitive and the interview must be done without giving any harm to the child. This study seeks for answers to the questions such as “how healthy interviews could be conducted with children who are victims of crime? What should be taken into consideration in making interviews?”

Key Words: *Interview, forensic interview, juvenile criminal justice system.*

SOSYAL HİZMET MÜLAKATI

Sosyal hizmette mülakat sosyal hizmet müdahalesinin en temel basamağıdır ve insana yardım eden meslek grupları pek çok farklı sorun grubu ile mülakat gerçekleştirmektedir. Söz konusu mülakatlar; sığınmacılar, yoksullar, engelliler vs. gibi çeşitli gruplar ile yapılmaktadır. Şüphesiz ki her insan anlaşılmalıya ihtiyaç duymaktadır. Fakat bazı özel durumlarda kişiler kendilerini ifade

etmekten kaçınabilir. Karşısındaki kişiyi tanınamaması ve karşısındaki kişinin kendisine nasıl yardım edeceğini bilememesi nedeni ile mevcut bilgiyi saklayabilir. Veyahut ruh hali, duygusal durumu, psiko-sosyal koşulları bu bilgiyi vermesine izin vermez. Sosyal hizmet uzmanı ve insana yardım eden diğer meslek elemanları şüphesiz ki müracaatçının dedektifliğini yapmamakta, bilgileri dinlerken müracaatçının ifade ettiklerini temel almaktadır. Sosyal hizmet mülakatının doğası müracaatçıya yardım etmeyi ve onu güçlendirmeyi hedeflediği için bu salt soruşturma değildir. Pek çok durumda sosyal hizmet uzmanı bir veya daha çok kişinin bilgisine başvurabilir. Bunun nedeni ise müracaatçının verdiği bilgileri yanlışlamak değil; konuya hâkim olmak ve müracaatçının lehine çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektir. Sosyal hizmet mülakatında karşılıklı rıza gerekmektedir.

Sosyal hizmet uygulamalarının güçlendirilmesi ve soruna ilişkin değerlendirilmenin doğru yapılabilmesi sosyal hizmet mülakatının sağlıklı gerçekleştirilmesine bağlıdır. Mülakatta alınan yetersiz bilgi ya da göz ardı edilen, müracaatçıya dair gözlemlenemeyen bazı sorunlar/durumlar müracaatçının ihtiyaçlarına uygun olmayan bir hizmeti almasına veyahut verilen hizmetin işlevsel olmamasına neden olabilir. Veyahut mülakat esnasındaki hiyerarşik ilişkilene bu analizin doğru yapılamaması ve müracaatçının bilgiyi saklaması sonucunu doğurabilir. Bunun için sosyal hizmet mülakatı ilişkilerin yatay olduğu bir düzlemde kurulmalı ve sürdürülmelidir. Sağlıklı mülakatı gerçekleştirebilmek için uzmanın kimi zaman müracaatçının kültürel değerlerine vurgu yapması gereklidir. Örneğin;

Aktaş (2006) özellikle toplum kalkınması çalışmalarında kişilerle diyalogu geliştirebilmek, mevcut yer ve sorunla ilgili daha doğru bilgiler alabilmek için gerekirse köydeki kişilerle aynı sofraya oturabilmenin ve şalvar giyinin aynı düzlemde konuşabilmenin gereğini vurgulamaktadır. Bu çok spesifik bir örnek olmakla birlikte eşitlikçi ilişkiler kurmanın sembolik bir örneğini oluşturmaktadır. Diğer ortamlarda ve bilhassa adli ortamlarda söz konusu eşitlikçi ilişkileri kurmanın en önemli yolu eşitlikçi bir dil inşa etmektir. Bunun yanı sıra özellikle müracaatçı bir çocuk olduğunda onunla fiziksel olarak aynı mesafede konumlanmalıdır. Örneğin; 6 yaşındaki bir çocuk ile görüşürken uzmanın masanın arkasından konuşmak yerine çocuğun yanına bir sandalye çekmesi veya gerekirse diz çökerek onunla göz hizasında olması yerinde bir davranış olacaktır.

Sosyal hizmet etkinliklerinde amaca ulaşmak için başlıca aracı mülakat olarak tanımlayan Erkan'a göre (1997: 10) bu amacın gerçekleştirilmesinde mülakat tek araç da değildir. Mülakatın yanı sıra gözlem yoluyla da pek çok bilgi toplamak mümkündür.

Diğer yandan sosyal hizmet mülakatı yalnızca sağaltım amacıyla gerçekleştirilmez. Örneğin, bu çalışmanın odağını oluşturan suç mağduru çocuklarla mülakat bir adli mülakat türüdür. Adli mülakatta öncelikli amaç bilgi toplamaktır. Sağaltımda ise amaç yardım etmektir (Walker, 2002: 151). Adli sosyal hizmet mülakatı bu alandaki uygulamanın çeşitlenmesi ve farklı uzmanlıklara doğru evrilmesi ile birlikte bilhassa önem kazanmaya başlamıştır. Bu alanlardan birkaçı şöyledir: Mahkemece uygun görülen psikoterapi, arabuluculuk

hizmetleri, çocuk ve yetişkin velayet değerlendirmesi, denetimli serbestlik hizmetleri, avukatlara danışmanlık hizmeti, ebeveyn hakkı değerlendirmelerinin sonlandırılması, bağlanma değerlendirmesi, ıslah hizmetleri, aile içi şiddet hizmetleri, uluslararası çocuk kaçırılma durumları ve koruyucu sığınaklar vs. (Munson, 2011: 39). Bu çeşitlenmeden nasibini alan adli ortamlarda çocuklarla mülakat konusunda ilgi ise bilhassa son 20 yılda büyük bir artış göstermiştir (Perron, B.E. ve Hiltz, B.S., 2006: 216).

Çocuklarla adli mülakat konusu ikirciklidir ve bundan dolayı önemli eleştiriler almaktadır. Bu eleştirilerin yoğunlaştığı hususlar şöyledir: Soruşturma ve karar alma süreçleri çoklu kurum ortamında eşgüdümü yürütülemezdir. Çok fazla görüşmeci çocuklarla pek çok defa görüşmekte ve böylece çocuklar hikâyelerini defalarca anlatmak zorunda kalmaktadır. Çocuklarla yapılan görüşmeler genellikle onları daha fazla strese sokan ve rahatsız eden ortamlarda gerçekleşmektedir (Cross, T.P. ve diğ., 2007: 1032). Bu nedenle bu tür mülakatlarda sosyal hizmet bilgi ve perspektifi büyük bir yarar sağlamaktadır. Adli ortamlarda sosyal hizmet uzmanının varlığı salt bilgi toplama amaçlı mülakatta sağaltım sağlamasa dahi daha ileri travmayı önlemek konusunda hayati bir rol oynamaktadır.

MÜLAKATA HAZIRLIK SÜRECİ

Sosyal hizmet uzmanının mülakata hazırlık aşamasında yapması ve/veya dikkate alması gereken kimi hususlar bulunmaktadır. Her şeyden önce çocuğun yaşı ve gelişim düzeyini dikkate alarak kullanacağı dili buna göre ayarlamalıdır. Çocuğun bazı özel ihtiyaçlarının

olup olmadığını araştırmalıdır. Örneğin, çocuğun fiziksel veya zihinsel bir engeli bulunabilir. Bu durumda sosyal hizmet uzmanı bir uzmanın yardımına başvurmalıdır (Örneğin; adli tıp kurumundan çocuğun mental retardasyon oranının öğrenilmesi gibi). Çocuk, uzmanından farklı bir kültürel veya etnik arka plandan geliyor olabilir. Bu durumda uzman mülakatı etkileyebilecek kültürel faktörler konusunda ön hazırlık yapmalıdır (Child Interview Guide, 2009: 8). Sosyal hizmet uzmanı yalnızca çocuğun kültürel ve etnik arka planını dikkate almakla yetinmemeli, ayrıca onu biricik kılan tüm niteliklerini özenli bir biçimde değerlendirmelidir. Zira tüm bu ön hazırlık aşaması sosyal hizmet uzmanının kuracağı dili belirleyecektir ve dil mülakatın kalbinde yer almaktadır.

Mülakatın yapılacağı mekânı Türkiye koşullarında belirlemek neredeyse imkânsız gibi görünse de mekân olabildiğince çocuk dostu bir görünüme (küçük çocuklar için oyuncakların olması gibi) büründürülmelidir. Sosyal hizmet uzmanı kısıtlı koşullarda yaratıcı çözümler geliştirebilmelidir.

Önemli Notlar:

- Tek bir uzmanının görüşmeyi yürütmesi genellikle tercih edilmelidir. Fakat çoğu durumda uzmanın yanında savcı, çocuk polisi gibi kişiler mevcut olabilmektedir. Bu nedenle görüşmenin başında görüşme esnasında yer alacak kişiler çocukla tanıştırılabilir. Fakat mülakatı çocukta/ergende kafa karışıklığı yaratmamak için tek bir kişinin gerçekleştirmesi gerekir. Diğer meslek elemanları mülakatı sırlı camın ardından izleyebilir (Çocuk izlem merkezi modeli).

- Birden fazla mağdur varsa tüm mağdurlar ile aynı anda değil; bire-bir görüşülmelidir.
- Görüşmeyi çocuk açısından kolaylaştıracak kişiler mevcutsa; görüşme öncesi mülakata müdahale etmemeleri konusunda uyarılmalıdır.

Görüşme esnasında zanlılar mevcut olmamalıdır. Özellikle çocuk mahkemelerinde duruşma esnasında zanlı ve mağdur bir araya getirilmek durumunda kalınmaktadır; uzmanın mağdurun ifadesi alınırken hâkimden zanlının çıkarılmasını talep etme hakkı vardır. Bu durum hâkimin çocuğun ifadesini alma sürecinin sağlıklı bir biçimde gerçekleştirmesini sağlamaktadır.

SUÇ MAĞDURU ÇOCUKLAR İLE MÜLAKAT

Türkiye’de suç mağduru çocuklar ile görüşme çeşitli kuruluşlarda gerçekleştirilmektedir. Bu kuruluşlardan bazıları; çocuk mahkemeleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, hastane bünyesindeki çocuk koruma merkezleri ve son dönemde gelişmekte, yaygınlaşmakta olan çocuk izlem merkezleridir. Suç mağduru çocuklar ile mülakatın çocuğun örselenmeden gerçekleştirilebilmesi ise uzmanın mülakatı gerçekleştirebilme becerisinin eksikliğine ve çocuğun istismar öyküsünü defalarca anlatmasına bağlı olarak olumsuz yönde değişim gösterebilmektedir. Görüşme sürecine hâkim olmayan bir uzman sorduğu bazı sorular ile mağdurun daha çok örselenmesine neden olabilmektedir. Özellikle Türkiye’deki son dönemde gelişmekte olan çocuk izlem merkezlerinde, mağdurun ifadesi mülakat konusunda beceri sahibi tek bir uzman tarafından alınmakta,

bu şekilde mağdurun yaşamış olduğu travmayı defalarca anlatarak örselenmesine mani olunmaya çalışılmaktadır. Bu sistem yurt dışında savunuculuk merkezlerinde (Advocacy Center) oldukça yerleşmiştir ve Türkiye’de ise henüz gelişme göstermektedir. Fakat suç mağduru çocuklar ile mülakat çocuk izlem merkezlerinin yanı sıra çocuk mahkemelerinde (özellikle duruşma öncesi mülakat), çocuk koruma merkezlerinde, çocuk şube müdürlüklerinde gerçekleştirilmeye devam etmektedir. Bu nedenle mülakatı gerçekleştiren kişilerin bu konuda becerisinin olması şarttır. Johnson’a göre (1995: 182-185) bu beceriler; gözlem, dinleme, soru sorma, odaklanma, kılavuzluk, yorumlama ve ortam düzenleme becerileridir. *Gözlem becerisi*; müracaatçının beden dili, mülakatı açma ve bitirme cümleleri, diyalogdaki kaymalar, çağrışımlar, mükerrer atıflar, tutarsızlıklar, boşluklar ve stres veya çatışma noktalarının dikkatli bir biçimde gözlenmesini ifade etmektedir.

Örneğin; görüşme yapılacak mağdurun beden dili yaşadığı travmaya dair ipuçları verebilir. Örneğin; çocuk uzman ile göz temasından kaçınabilir veyahut gergin veya umursamaz davranışlar gösterebilir (Bacaklarını sallamak, dudaklarını ısırma, kollarını birleştirmek gibi). Bu beden dili uzman tarafından çok dikkatli yorumlanmalıdır. Çünkü mağdur adli görüşme ortamına belki ilk kez gelmektedir veyahut görüşme sonrası ona ne yapılacağını bilmediği için (örneğin; duruşma öncesi) kaygılı olabilmektedir. Bu noktada çocuk ile neden görüşüldüğü, mesleğe dair genel bilgi ve bir sonraki sürece ilişkin (örneğin duruşmaya dair bilgiler) verilerek çocuğun rahatlaması sağlanabilir.

Bunun dışında çocuğun veyahut ergenin konuşmasındaki tutarsızlıklar, boşluklar, algılama sorunları da dikkatli yorumlanmalıdır. Uzman müracaatçının neden bu tip sorunlar yaşadığını, bunun nedeninin zihinsel bir sorun mu (mental retardasyon) yoksa yaşanan travmanın etkisi ile mi olup olmadığını dikkatli bir biçimde gözlemlemelidir.

Mülakattaki tutarsızlıklar ve boşlukları ise Johnson (1995: 182) mülakatın müracaatçıyı tehdit ettiğinin bir göstergesi veyahut müracaatçının bu alanın paylaşmasını gizlemesinden kaynaklanabilmesi olarak yorumlamıştır. Bu nedenle uzman tarafından mülakattaki boşlukların ve tutarsızlıkların dikkatli yorumlanması, müracaatçının ifade ettiği kadar etmediği/edemediği şeylerin de hassasiyetle ele alınması gerekmektedir.

Mağdurun mülakata başlarken ve mülakat sonlandırılırken sarf ettiği cümleler özellikle önemli olabilir. Johnson'a göre (1995: 182) bu cümleler müracaatçının kendisine ve çevresine karşı tutumunu hakkında önemli bilgiler verebilir. Örneğin özellikle 14-15 yaşında ve kendini ifade edebilecek nitelikte olan mağdurlar uzman ile bir giriş konuşması henüz yapılmadan kendiliklerinden yaşadığı travmaya ilişkin bilginin her detayını doğrudan verebilir. Bunun uzman açısından olumlu ve olumsuz etkileri olabilmektedir. Örneğin; uzman istismar öyküsünü dinlemek için fazladan soru sormak durumunda kalmaz ve görüşme kendiliğinden devam edebilir. Mağdurun her şeyi anlatması bir anda anlatmaya çalışması ise uzmanı amaçlı soru sorma hususunda sekteye uğratabilir. Bu da travmaya dair esas hususların kaçırılmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle; uzmanın

görüşme yaparken spontanlığı bozmadan amaçlı sorulara geçmesi gerekmektedir. Örneğin;

Mağdur: O gün beni okula almaya geldi. Birkaç saat çevrede takıldıktan sonra bir kafeye gittik. Kafede birer kola içtik. Sonrasında beni evine götürdü. Bir saat kadar evde oturduk...(Mağdur odağın dışına kayan detay bilgiler vermeye devam etmektedir).

Uzman: Sana nasıl yaklaşmaya çalıştığından bahseder misin?

Bu tutum Johnson'ın (1995: 182) diyalogda kaymalar olarak ifade ettiği duruma bir örnek olabilir. Diyalog sırasındaki kaymalar özellikle benzer konular ile ilişkili ise; bu konunun acı verici olduğunu, bir tabu olabileceğini veya müracaatçının tartışmayı istemeyeceği bir şey hakkında olabileceğini gösterebilir. Bu nedenle müracaatçı görüşmeye ilişkin esas bilgiler vermek yerine detay bilgilere odaklanabilir.

Uzmanın sağlıklı bir mülakatı gerçekleştirebilmek için soru sorma becerilerine de sahip olması gerekmektedir. Cheung (2003: 45) soru sorma tekniklerinin 4 temel alana ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar;

- İçtenlik inşası
- Yeterlilik sınaması
- İstismarın ayrıntılarının elde edilmesi
- Mülakatın sonlandırılmasıdır.

İçtenlik inşası: Guobrandsdottir (2013) çocuklar ile görüşme yapılırken ilk işin içten bir etkileşim inşa etmek olduğunu ifade eder. Yazara göre içtenliğin anlamı, konuşmanın çoğunu çocuğun yapmasıdır; biraz zaman alabilir, acele edilmemesi gerekir.

Sheafor ve Horejsi ise (2003: 518) çocuğun konuşmaya istekli olmadığı zamanlarda çocuğu şaşırtıcı bir şey yapmanın gereğinden bahsetmektedir. Örneğin; “Ali! Hadi kalk bir su alıp gelelim; bu arada açlığın nasıl? İstersen kantinden bir şeyler alıp gelebiliriz”. Bu aynı zamanda çocukla ilgilendiğimizi gösterir ve arkadaşça bir iletişimin kurulmasına yardımcı olur. Bu ise çocuğun suya ve kendisine ilişkin verdiği bilgilerin daha rahat bir dille ifade edilmesini sağlayabilir.

Uzman kendini, amaçlarını tanıttıktan ve mağdurla samimi bir ilişki kurduktan sonra (espri, mağdurun hoşlandığı şeyler hakkında konuşmak gibi) konuyla ilgili daha derin sorular sormaya başlayabilir. Örneğin; Guobrandsdottir (2013) “Birbirimizi biraz daha iyi tanıdık. Neden burada olduğuna dair bilgi verebilir misin?” veyahut “Bana başından sonuna kadar hatırlayabildiğin tüm ayrıntıları anlatır mısın?” gibi. Çocuğu hiçbir biçimde görüşmeye zorlandığı izlenimi verilmemelidir. Aksine çocuğun içinde bulunduğu koşulları veyahut olası ruh halini betimlemek çocuğu konuşmaya sevk edecektir. Örneğin; “Canını sıkın bir şeyler var sanki. Burası çocukların canını sıkın şeyleri rahatlıkla söyleyebildiği bir yerdir” veyahut “Sanki sıkılmış görünüyorsun, biraz duygularından bahsedebilir misin, kendini nasıl hissediyorsun?” gibi sorular.

Kuehnle (1996; akt. Cheung, 2003: 46) içtenlik inşasının basit sorular sorma, kaygılı çocuğun duygularına empati yapma, “benimle arkadaş olmak ister misin” gibi zorlayıcı sorulardan imtina etme ve “En sevdiğin TV programı hangisidir gibi” olumlu ve açık uçlu sorular yoluyla kurulabileceğini belirtmiştir. Sheafor ve Horejsi’ye göre (2003)

uzman önce adını ve ne yaptığını söylemelidir, çok basit sorular ile çocuğun kendini rahat hissetmesi sağlanmalıdır. Burada çocuğa derslerin nasıl gittiği, hangi takımı tuttuğu, sevdiği şarkıcılar gibi sorular sorulabilir.

Yeterlilik sınavı ise uzmanın gözlemleri doğrultusunda gerçekleştirilir. Uzman çocukta veyahut ergende olumsuz birtakım zihinsel özellikler fark ederse, çeşitli eylemler gerçekleştirebilir. Mağdurun bilişsel yeterliliği ve bu yeterliliğin yaşları ile uyumu uzman için ayrı bir önem teşkil etmektedir. Mağdurun bilişsel gelişiminin yaşıyla uygun olup olmadığına dair bilgi edinmenin çeşitli yolları vardır. Örneğin; Guobrandsdottir (2013)’e göre mağdurun sayı saymak, renkleri ayırt etmek ve vücudun bölümlerini tanımak gibi genel becerilerini; iç-dış, yukarı-aşağı veya alt-üst gibi temel kavramları idrak etme becerilerini ve büyük-küçük, kuru-ıslak ve yumuşak-sert gibi istismar ile ilişkili kavramları anlama becerilerini değerlendirmek gerekir. Fakat bu yollar mağdurdurda herhangi bir zihinsel gerilik gözlemlenmediği takdirde uygulanmamalıdır. Örneğin; konuşma esnasında uzman mağdurun cümlelerin kopuk olduğunu, olayları oluş sırasına göre anlatamadığını, neden orada olduğunu bilmediğini gözlemliyorsa bu teknikleri kullanabilir. Aksi halde uzman ve mağdur ilişkisi sekteye uğrayabilir.

Çocuğun doğru/gerçek ve yanlış/yanlı birbirinden ayırt etme becerisi de yeterlilikle ilgilidir. Çocuğun bu yeterliliğini anlamak ufak bir uygulama ile anlaşılabilir. Örneğin; çocuğa “Saçlarım sarı renkte. Bu sence doğru mu, yanlış mı?” diye sorulabilir. Çocuk doğru cevabı verdikten sonraki aşama onunla mülakat boyunca yalnızca doğruyu

söyleyeceğine dair anlaşmaya varmaktadır. Bu aşama ise ancak daha ileri düzey bir içtenlik inşa edildikten sonra mümkündür. Görüldüğü gibi yeterlilik ölçme ve içtenlik birbirleri ile oldukça ilişkili kavramlardır. Bunun dışında Guobrandsdottir (2013)'in de ifade ettiği gibi çocuğun bilmediği sorular sorulduğunda "bilmiyorum" demesinin herhangi bir sakınca oluşturmadığı, mağdurun uzmanı anlamadığı yerde "anlamadım" demesinin önemli olduğu özellikle vurgulanmalıdır.

Samimi ilişki tesis edildikten ve bilişsel yeterlilik sınılandıktan sonra istismara ilişkin sorulara geçilebilir. Bu sorulara geçerken ise uzmanın mülakatin amacını vurgulaması oldukça önemlidir. Kadushin'in belirttiği gibi (1990; akt. Erkan; 1997, s. 64) mülakattaki ilişkiyi genellikle sosyal hizmet uzmanı başlatmaktadır; çünkü bazı çocuklar bunu yapabilecek kadar bağımsız değildir; amacın belirtilmesi çok önemlidir. Amaç belirtilmeden önce görüşmenin en başında uzman kendini tanıtmalıdır. Sheafor ve Horejsi (2003: 518) çocukla ilk kez karşılaşıldığında uzmanın kim olduğunu ve çocuğun kendisine nasıl hitap edebileceğini ifade etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Örneğin; "Benim adım Ahmet; benim işim arkadaşları ile sorun yaşayan çocuklara yardım etmek" (Olayın aktörleri ile ilgili amaç cümlesi değiştirilebilir) şeklinde bir açıklama yalın ve anlaşılır olması nedeni ile çocuk ile kurulan iletişimi sağlamlaştıracaktır.

Örneğin çocuk mahkemesinde çalışan sosyal çalışma görevlisi "Bugün seninle görüşme amacım senin yaşadıklarını öğrenmek ve sana yardım etmek. Bu görüşmeyi yaptıktan sonra seninle bir duruşmaya katılacağız"

diyebilir. Bu noktada çocuğa açık uçlu sorular sorulması önemlidir. Örneğin Gardner (1995; akt. Cheung, 2003: 46-47) şu gibi soruların sorulabileceğini belirtmiştir:

- Son zamanlarda neler yaşadın?
- Sonra ne oldu?
- Bu anlattıkların tam olarak nerede oldu?
- Başka neler gördün?
- Sana yapılanları ilk olarak kime söyledin, nasıl paylaştın, o kişinin tepkisi neydi?

Cheung (2003: 47) ise; "bugün neden buradasın, üzgün görünüyorsun bana neler olduğunu anlatır mısın, bugün sabah okulda birine bir şeyler olduğunu söylemişsin, bana bunu anlatır mısın, bugün telefonda sana bir şeyler olduğunu duydum ve sana yardım etmek istiyorum. Bilmem gereken ilk şey senin bana bunu anlatman" gibi sorular sorulabileceğini, sözler söylenebileceğini belirtmiştir.

Bunun yanı sıra istismarla ilgili sorular çocuğun/ergenin duygularını ağlayarak dışa vurmasına neden olabilir. Suç mağduru çocuklar yaşadığı travmayı aktarırken çoğu durumda ağlayabilmektedir. Uzman bu noktada sessiz kalmalı ve mağdurun sakinleşmesini beklemelidir. Bu esnada uzman destekleyici davranışlara girmekten çekinmemeli; sözel olmayan yollar ile mağdurun yanında olduğunu belirtmelidir. Örneğin; kâğıt mendil vermek, su ikram etmek gibi.

Uzman istismara ilişkin soru sorarken ne tür soruları seçeceğine bilhassa özen göstermelidir.

Açık uçlu sorular istismanın ayrıntılarını öğrenmek bakımından en işlevsel sorulardır. Bu sorular, öğrenilmek istenen pek çok durumun bilgisinin tek bir soruda içerilmesi nedeni ile mağdura, soru bombardımanına tutulduğu izlenimini vermeyecektir. Aynı zamanda suç mağduru çocuğun daha çok kendini ifade etmesini teşvik eden tepkiler ve mimikler önemlidir. Örneğin; “benle paylaştıkların gerçekten ilgimi çekti; biraz daha bahseder misin” veyahut “sahiden mi, hı hı” gibi tepkiler.

Açık uçlu sorular belleğin “geri çağırma”sına yardımcı olacaktır. Örneğin “bana baştan sona kadar her şeyi anlatır mısın, sonra ne oldu” gibi sorular (Child Interview Guide, 2009: 5).

Odaklanan veya doğrudan sorular ise belirli bir kişiye, organa, eyleme, yere, duruma odaklanan sorulardır ve genellikle kim, ne, nerde soruları ile başlar. Bunlar açık uçlu sorulardan daha spesifik ve yeni bir konu açmaya yardımcı olabilir. Örneğin; “Öğretmenin vücudunun neresine dokundu?” gibi sorular (Child Interview Guide, 2009: 5).

Kapalı uçlu sorular ise çocuğun belirli birtakım seçenekler arasından seçip cevap verebileceği sorulardır. Ancak açık uçlu sorulara cevap alınamadığı takdirde kullanılabilir. Fakat az kullanılması daha doğrudur. Örneğin “O gün seninle arkadaşın Gizem de mi vardı?” gibi sorular.

Çoğul sorular ise bir anda birden çok soruyu boca etmektir. Bu sorular sarkıncalı sorulardır ve görüşülen kişide kafa karışıklığına, yanlış anlamaya sebep olabilir. Örneğin; “O gün yanında Gizem de mi vardı, Gizem sınıftan arkadaşındı değil mi? Sonra ne oldu?” gibi sorular. Bu soruları tek bir seferde

sormak sorun teşkil edebileceğinden her defasında tek bir soru olarak sormak daha yerinde olacaktır.

Yönlendirici sorular ise çocuğu belli bir cevaba yönlendiren sorulardır. Bu sorularında sorulmaması yerinde olacaktır. Örneğin; “Sana dokunduğunda çok korktun değil mi” gibi sorular.

Mülakatı sonlandırma ise; görüşmenin en önemli unsurlarından biridir.

Mülakatı sonlandırırken çocuğa içerik için değil ama mülakattaki çabası için teşekkür edilmelidir, çocuğun eklemek istediği bir şeyin olup olmadığı sorulmalıdır. Eğer çocuğun korunması ile ilgili bir risk durumu söz konusu ise bir güvenlik planı üzerinde durulabilir. Herhangi bir sorun durumunda kimden yardım alabileceği üzerinde durulur (Child Interview Guide, 2009: 30). Bu noktada uzmanın açık kapı bırakması uygun olacaktır. Sonrasında ise uzman konuyla ilişkisiz kısa bir sohbe başlayabilir. Örneğin; “eve döndükten sonra neler yapacaksınız” gibi sorular.

Bir başka önemli konu ise edinilen bilgilerin raporlaştırılmasıdır. Uzman bilgileri eksiksiz edinebilmek için çeşitli elektronik cihazlara başvurabilir. Mülakatın kaydının tutulması büyük önem taşımaktadır. Tercihen video veya ses kaydı yapılabilir. Bunun için elbette mülakatın başında rıza alınmalıdır. Eğer koşullar buna izin vermiyorsa, bu durumda kalemle not alınmalı, ama tüm içerik olabildiğince yazıya geçirilmelidir. Yazının hangi amaçla kullanılacağı ise mülakatın gerçekleştirileceği çocuğa/ergene açıklanmalıdır. Örneğin; unutmamak için yazıldığı belirtilebilir.

SONUÇ

Sosyal hizmet mülakatı sağlıklı bir müdahale için ön koşuldur. Bu nedenle mülakatı gerçekleştirecek uzmanın mülakat becerisi önemli bir husus teşkil etmektedir. Mülakatın gerçekleştirildiği kişinin psiko-sosyal özelliklerinin ve ihtiyaçlarının gözlenmesi mülakat sürecini kolaylaştıran bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdurdan alınan yetersiz bilgi, doğru sorulamayan veyahut gözden kaçırılan bir soru olduğunun göstergesi olabilir. Doğru soru sorma teknikleri, yerinde çıkarsamalar ve etraflıca ele alınmış sorun analizi ile mülakat doğru biçimde sürdürülebilir. Bu ise mağdurun; dinlenilmesi, davranışlarının ve tepkilerinin gözlenmesi ve görüşmeye olan motivasyonunun devam ettirilmesi ile mümkün olacaktır.

Türkiye özelinde bakıldığında ise; çocuk izlem merkezlerinin geliştirilmesi ve sayılarının artırılması mağdurun istismar öyküsünü defalarca anlatarak örselenmesinin önlenmesi açısından önemli bir husus teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş, A.M. (2006). Prof. Dr. Aliye Mavili Aktaş ile Söyleşi. Aydın.

Cheung, M. (2003). Utilization of Questioning Techniques in Forensic Child Sexual Abuse Interviews. *Journal of Brief Therapy*, 3(1), 45-57.

Cross, T.P., Jones, L.M., Walsh, W.A., Simone, M. ve Kolko, D. (2007). Child Forensic Interviewing in Children's Advocacy Centers: Empirical Data on a Practice Model. *Child Abuse & Neglect*, 31, 1031-1052.

Harborview Center for Sexual Assault and Traumatic Stress and WA State Criminal Justice Training Commission (2009). *Child Interview Guide*. Washington.

Erkan, G. (1997). *Sosyal Hizmette Mülakat*. Ankara.

Guobrandsdottir, R. (2013). Forensic Interviewing. http://www.childcentre.info/public/forensic_interviewing.ppt, Erişim: 28.01.2013.

Johnson, L.C. (1995). *Social Work Practice: A Generalist Approach*. Boston: Allyn and Bacon.

Munson, C. (2011). Forensic Social Work Practice Standards: Definition and Specification. *Journal of Forensic Social Work*, 1(1), 37-60.

Perron, B.E. ve Hiltz, B.S. (2006). Burnout and Secondary Trauma Among Forensic Interviewers of Abused Children. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(2), 216-234.

Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. R. (2003). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice* (6th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.

Walker, N.E. (2002). Children as Victims and Witnesses in the Criminal Trial Process. *Law and Contemporary Problems*, 65(1), 149-178.